

Sibeliuse aasta avasid estoonlased

Eesti Kontserdi sari „Sibelius 150“
19. II Estonia kontserdisaalis: Henning Kraggerud (viul, Norra), rahvusoper Estonia sümfooniaorkester ja dirigent Vello Pähn, kavas Jean Sibeliuse viulikontserdi d-moll ja II sümfoonia D-duur.

AARE TOOL

Tänavune aasta on muusikaliste tähtpäevade poolest niivõrd külluslik, et pakub tähistamisvõimalusi igale maitsele. Lubatagu need siinkohal (nagu ütleb moodne väljend) „kaardistada“. Bachi, Händeli ja Scarlatti 330. sünniaastapäev pakub kindlasti numeroloogilist huvi, kuid mahukat eriprogrammi oodata oleks vist liiast. Rahvusoperi Estonia mängukavva lisandub peagi Paul Hindemithi (120) „Cardillac“, meeles peetakse Pjotr Tšaikovskit (175), kindlasti vääriks seda ka Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (140). Sibeliuse, Nielseni ja Glazunovi sünnist möödub 150 aastat. Aleksandr Glazunov, Eesti Vabariigi Tallinna Konservatooriumi auprofessor aastast 1935, seostub tänasele kuulajale eelkõige ballettidega „Raimonda“ ja „Aastaajad“ ning viuli- ja saksofonikontserdiga, sümfooniad paistavad olevat repertuaarisõelast läbi pudenenud. Kuigi Taani klassik Carl Nielsen on mujal juba ammu nõutanud endale teenitud koha XX sajandi hiidude seas, on tema muusika siinsetes kontserdikavades alaesindatud.

Konkurentsitult enim tähelepanu saab ootuspäraselt Jean Sibelius, kelle loomingus „on kehastunud kogu

põhjamaise luule saladuslik võlu, kogu „Kalevala“ müütide kirev värvidehelk“, nagu sõnas seitsekümmend aastat tagasi imetlusega Eduard Tubin. On teada, et aasta jooksul tuleb ettekandele lõviosa sümfooniatest, kui mitte kõik, ja juba õige pea on oodata monumentaalses „Kullervot“. Taanis ja Soomes võetakse Nielseni ja Sibeliuse 150. sünniaastapäeva täie tõsiduse ja vastutustundega. Sellest annab tunnistust mahukas eriprogramm, mis sisaldab kontserte, konkursse, konverentse, festivale, näituseid, loenguid, plaatide ja raamatute esitlusi. Publitseeriti isegi põhjalik reisijuht, kus kutsutakse rändama risti-põiki läbi Soome ja avastama Sibeliusega seotud paiku – soomlastel ei tuleks pähegi loobuda nii soodsast võimalusest tutvustada oma kultuuri ja edendada turismi. Sibeliuse ja Nielseni juurest tõmmakem mõttesild kolmanda Põhjala sümfonisti Eduard Tubinani (110). Tubina sünniaastapäeva programmis, kui sellest saab üldse rääkida, valitseb lapidaarne lihtsus: paar pooljuhuslikku kontserti, kuid esialgu mitte ühegi sümfoonia ettekannet. Ei festivale, konkursse, konverentse ega matkaradu – seega omamoodi „stiilipuhas“ lähenemine.

Estonia kontserdisaalis algas Sibeliuse aasta sümboolselt 19. veebruaril, kui Henning Kraggerud, Estonia sümfooniaorkester ja dirigent Vello Pähn esitasid viulikontserdi ja II sümfoonia. Estoonlaste ülesastumine kontserdilaual on üsnagi haruldane, kuid kollektiivi arengu seisukohalt kahtlemata vajalik.

On ju teatrisaalis hoopis erinev kontekst ja heli projitseeritakse teistmoodi, mistõttu orkestri tegelikust potentsiaalset ei pruugi saada tõest pilti. Pealegi polegi palju soovida, et jõudsalt kasvavas pealinnas mahuks ERSO kõrvale teinegi sümfoonilist repertuaari valdav kollektiiv.

On saanud kirjutamata reeglilik, et instrumentaalkontserte esitatakse meil ikka ja alati külalissolistiga. Kunagine tava tõsta rambivalgusesse kas või näiteks oma orkestri mängijad näib olevat vajunud unustuse hõlma. Sellest on mõneti kahju, sest nii võib kõrvaltvaatajal tekkida mulje, nagu jahvataksid siinsed muusikahariduse veskid tühja ja muusikute pealekasvu justkui polekski. Ent kui külalissolist on mingis repertuaaris tõeline spetsialist, nagu Henning Kraggerud Põhjamaade viulimuusikas, siis loomulikult saab publik kahjutundest kergesti üle. 2004. aastal välja antud Sibeliuse kontserdi salvestis Bourne-mouthi SO ja dirigent Bjarte Engesetiga äratas tähelepanu Kraggerudi erilisel intensiivse mängulaadi poolest. Estonia kontserdisaalis kuuldu kinnitas, et väljendustuhin ei ole kümmekonna aasta jooksul lahtunud. Kontserdi lõpuosas olnuks küll mõeldav mõneti rahulikum lähenemine, mis võimaldanuks „poloneesi“ eneseteadliku karakteri täpsemalt välja joonistada, kuid kahe esimese osa jooksul kujunenud rõomustav üldmulje jäi kokkuvõttes domineerima. Kraggerudi käsutuses olevat vägagi auväärsete paberitega instrument – ei rohkemat ega

vähemat kui Guarneri del Gesù meistritöö aastast 1744. Selle üle, kas nimekas instrument tõstab niigi hea mängija veel suurematesse kõrgustesse, jätkem keelpillimängijad isekeskis arutlema. Siinkohal piirdun vaid tõdemusega, et Kraggerudi harukordselt kandvale, Estonia saali kaugemassegi nurka tungivale kõlale on tõepoolest vähe ette heita, nagu ka topeltnootidele, flažolettidele ja kõigile muudele atribuutidele.

II sümfoonia, ehkki Sibeliuse üks sagedamini esitatavaid, ei ole kerge valik, sest selle mängimisel on välja kujunenud tase, millest madalamaga kuulaja enam ei lepi. ERSO ja Peeter Lilje 1981. aasta salvestis on kindlasti vägagi distsiplineeriv eeskuju. Rahvusoperi mängu meeldivaks üllatuseks nimetada oleks isegi ülekohtune, sest ooperikülalastajale on kollektiivi sihikindel areng hästi teada, küll aga võib kuuldut võrrelda meeldiva äratundmisega. Teose „dramaturgia“, s.t *attacca* üleminek kolmandast osast finaali, oli veenvalt teostatud, suuresti tänu kolmanda osa *Vivacissimo*'st viimast võtvale tempovalikule, mis lubas aeglustusi mõjuvalt vormida – tõepoolest, kust siis veel draamat otsida, kui mitte ooperiorkestri mängust! Vello Pähn suunas kord kantiileeni, teisel jällegi tapiolaliku impulsiivsuse suunas ja mängijad järgnesid talle meeleldi. Kõlaluhtsuse poolest on keelpillirühmal veel teatav arenguruum, kuid see-eest paistsid puhkpillid finaali fanfaarides silma erilise kindlakäelisusega. Orkestri põhiroll rahvusoperis seab loomulikult sümfooniakontsertidele omad piirid. Muus osas pole aga vähimatki põhjust, miks ei võiks külas käigud Estonia maja kontserditiiba olla märksa sagedasemad.